

Elementy prawa autorskiego w kontekście działalności bibliograficznej i wydawniczej

Barbara Szczepańska

19 kwietnia 2013 r.

Konferencja Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki

Ramy prawne

Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych z dnia 4 lutego 1994 r.

Ustawa o ochronie baz danych z dnia 27 lipca 2001 r.

Podstawy prawa autorskiego

Monopol autorski a interes publiczny

Monopol autorski daje autorowi bezwzględne prawo do dysponowania swoim utworem, ale dla określonych celów i instytucji (np. edukacja, dostęp do wiedzy, kultury, nauki i informacji) wprowadzono jego ograniczenie: **dozwolony użytek publiczny**

1. Cele informacyjne – prawo przedruku
2. Cele naukowe i oświatowe (biblioteki, szkoły, archiwa, instytucje naukowe i dydaktyczne, ośrodki informacji i dokumentacji)
3. Prawo cytatu

Test trójstopniowy (art. 34 i 35 pr. aut.)

Można korzystać z utworów w granicach dozwolonego użytku pod warunkiem wymienienia imienia i nazwiska twórcy oraz źródła.

Dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słuszne interesy twórcy.

Utwór

---

przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze,
ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości,
przeznaczenia i sposobu wyrażenia

statystyczna jednorazowość, oryginalność, indywidualność,
nowość

Podmioty praw

- twórcy (autorzy i współautorzy) – **niezależnie od nakładu pracy stanu umysłu, wieku**
- uprawnieni z tytułu praw autorskich (dysponenci praw autorskich)
  - spadkobiercy
  - Skarb Państwa
  - wydawcy
  - pracodawcy oraz wszelkiego rodzaju podmioty kontraktujące usługi
  - instytucje naukowe
  - organizacje zbiorowego zarządzania

Podstawy korzystania z utworów

- dozwolony użytek
- umowy
  - wolne licencje np. Creative Commons
  - z organizacjami zbiorowego zarządzania prawami autorskimi
- domena publiczna

Umowy

Umowy (umowy wydawnicze) (art. 41- 68)

- umowa o przeniesienie praw
- umowa zlecenia
- umowa o dzieło
- umowy licencyjne:
  - wyłączone
  - niewyłączone
    - sublicencje

Ogólne zasady dotyczące umów

- konieczność wymienienia pól eksploatacji
- nie wolno umawiać się na pola eksploatacji, które nie istnieją
- nie wolno umawiać się „na przyszłość”
- umowy (z wyjątkiem licencji niewyłącznej) muszą być zawarte w formie pisemnej
- nie wolno zmuszać autora do zrzeczenia się prawa do wynagrodzenia

Nie ma obowiązku nazwania umowy, w przypadku wątpliwości decydują zapisy umowy

Czas trwania umowy licencyjnej

---

czas oznaczony i czas nieoznaczony

- może być oznaczony na okres krótszy niż pięć lat;
- może być pominięty, wtedy przyjmuje się, że była to licencja udzielona na 5 lat;
- może być oznaczony na okres dłuższy niż 5 lat; po ich upływie licencję tę uważa się za licencję udzieloną na czas nieoznaczony;

Licencję na czas nieoznaczony twórca może wypowiedzieć z zachowaniem terminów umownych (czyli takich, które zawarte są w umowie), a w ich braku na rok naprzód, na koniec roku kalendarzowego.

Po zakończeniu okresu licencji prawa wracają do twórcy!

Pola eksploatacji (art. 50)

Licencjodawca udziela Licencjobiorcy niewyłącznej licencji na korzystanie z utworu w całości lub w części, na następujących polach eksploatacji:

1) w zakresie utrwalania i zwielokrotniania utworu - wytwarzanie określoną techniką egzemplarzy utworu, w tym techniką drukarską, reprograficzną, zapisu magnetycznego oraz techniką cyfrową;

- digitalizacji utworu dowolną techniką do formatu wybranego przez Wydawcę;
  - utrwalania utworu w pamięci komputerów, w tym spełniających funkcje serwerów;
- lub
- wprowadzanie do pamięci komputera
  - zwielokrotniania utworu bez żadnych ograniczeń ilościowych, techniką drukarską, w pamięci komputera, zapisu magnetycznego oraz techniką cyfrową, w postaci artykułu w czasopiśmie naukowym, jak i w sieciach multimedialnych, w tym typu Internet i Intranet, w szczególności on-line,
  - także poprzez wydruk komputerowy, na każdym znanym w dacie podpisania niniejszej umowy nośniku;

2) w zakresie obrotu oryginałem albo egzemplarzami, na których utwór utrwalono - wprowadzanie do obrotu, użyczenie lub najem oryginału albo egzemplarzy;

- rozpowszechniania utworu bez żadnych ograniczeń ilościowych, odrębnie lub w ramach utworów zbiorowych, w szczególności poprzez wprowadzanie do obrotu oryginału lub egzemplarzy, na których utwór lub jego fragmenty utrwalono (w szczególności utrwalonych technikami, o których mowa powyżej) w tym w postaci wydawnictw drukowanych, wydawnictw elektronicznych, w szczególności w dziełach zbiorowych typu elektronicznych baz danych, drukiem, w postaci ebooka, na każdym znanym w dacie podpisania niniejszej umowy nośniku;

3) w zakresie rozpowszechniania utworu w sposób inny niż określony w pkt 2 - publiczne wykonanie, wystawienie, wyświetlenie, odtworzenie oraz nadawanie i reemitowanie, a także publiczne udostępnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym

- udostępnianie, w tym także przesyłanie za pośrednictwem sieci multimedialnych, w szczególności Internetu i Intranetu, on-line, w ramach komunikacji na życzenie, w tym również publiczne udostępnianie w taki sposób, aby każdy mógł mieć do utworu czy jego fragmentu dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym;

Stare a „nowe” pola eksploatacji

Nie można przenieść praw na pola eksploatacji, które nie istnieją w momencie podpisywania umowy

Można do umowy wprowadzić klauzulę o renegotjacji umowy, w przypadku gdy pojawi się nowe pole eksploatacji

Można aneksować umowę, czy też wypowiedzieć ją za obopólną zgodą

Nie można domniemywać, że autor wyrażając w przeszłości zgodę na publikację w druku, wyraził tym samym zgodę na publikację w Internecie czy na innym polu eksploatacji!

Jeśli idzie o konsekwencje dla obrotu prawami autorskimi, wyodrębnienie nowego pola eksploatacji powoduje, że umowy zawarte wcześniej nie objęły tego sposobu, nawet jeśli strony uzgodniły przeniesienie całości autorskich praw majątkowych. Tak więc jeśli autor przeniósł przed laty prawo do zwielokrotniania drukiem, to nie oznacza, że nabywca może bez nowej umowy dokonać tzw. elektronicznej publikacji. prof. E. Traple, W: Komentarz do prawa autorskiego. ABC 2001

Co jeśli starych umów nie ma? Pewność prawna v. ryzyko

---

autor – może swobodniej dysponować swoim dziełem, nawet jeśli przeniósł w przeszłości prawa na wydawcę (w tym uzyskać nowe wynagrodzenie za możliwość wykorzystania utworu na nowym polu eksploatacji)

wydawca – może np. na drodze sądowej dochodzić ustalenia praw (zwyczaj, okoliczności zawarcia umowy, uzgodnienia między stronami)

bibliotekarz – powinien uzyskać zapewnienie od autora, że dysponuje on pełnią praw do swojego utworu w zakresie niezbędnym do udostępnienia w Internecie

Miejsce wydawcy w prawie autorskim (art. 11 i 15)

- Autorskie prawa majątkowe do utworu zbiorowego w szczególności encyklopedii czy publikacji periodycznej (np. czasopisma) przysługują wydawcy (do poszczególnych części, mających samoistne znaczenie ich twórcom)
- Domniemywa się, że prawo do tytułu utworu zbiorowego przysługuje wydawcy
- Domniemywa się, że wydawcą jest osoba, której nazwisko czy też nazwę uwidoczniło w tym charakterze na przedmiotach, na których utwór utrwalono, albo podano do publicznej wiadomości w jakikolwiek sposób w związku z rozpowszechnianiem utworu

---

Elementy czasopisma naukowego

Elementy czasopisma naukowego

- artykuły (przeglądowe, syntetyczne i metodyczne)
- dokumenty pochodne: dane bibliograficzne, deskryptory (słowa kluczowe), streszczenia dokumentacyjne i autorskie, opracowania analityczno-syntetyczne, tłumaczenia, abstrakty
- krótkie informacje prasowe – bieżące wiadomości o charakterze „newsowym”, reporterskim
- recenzje

Dokument pochodny a utwór zależny (art. 2)

- opracowanie, w szczególności tłumaczenie, przeróbka, adaptacja
- ochrona niezależnie od utworu pierwotnego
- rozporządzanie i korzystania z opracowania wymaga zezwolenia twórcy utworu pierwotnego
- wymagane jest podanie twórcy dzieła pierwotnego

Dozwolony użytek

Ośrodki informacji lub dokumentacji (art. 30)

Mogą sporządzać i rozpowszechniać własne opracowania dokumentacyjne oraz pojedyncze egzemplarze, nie większych niż jeden arkusz wydawniczy, fragmentów opublikowanych utworów. Twórca albo właściwa organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi jest uprawniona do wynagrodzenia za odpłatne udostępnianie egzemplarzy fragmentów utworów.

Ograniczenie poprzez test trójstopniowy – np. wielkość abstraktu

Wolno wprowadzać do bazy dane nie objęte ochroną prawnoautorską

Nie upoważnia do gromadzenia samych utworów w bazie danych – na takie działanie wymagana jest zgoda.

Bazy danych

Baza jako przedmiot ochrony

Ochrona autorskoprawna – na podstawie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych

Ochrona *sui generis* - na podstawie ustawy o ochronie baz danych

Ochrona przedsiębiorcy - na podstawie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji

Ochrona autorskoprawna bazy danych

- zbiory, antologie, wybory i bazy danych (art. 3) jeśli spełniają cechy utworu, nawet jeżeli zawierają niechronione materiały, o ile przyjęty w nich **dobór, układ lub zestawienie ma twórczy charakter**
- **prawa do bazy mogą przysługiwać** twórcy, wydawcy (producentowi), pracodawcy
- ograniczony dozwolony użytek:
  - **osobisty – do własnego użytku naukowego niezwiązanego z celem zarobkowym (art. 23)**

Wyłączony jest dozwolony użytek publiczny (instytucje naukowe, oświatowe i biblioteki) – (art. 30¹)

Ochrona autorskoprawna bazy bibliograficznej

- **przesłanki ochrony: dobór, układ, uporządkowanie danych**

- wyrok SN z dnia 25 stycznia 2006 r., I CK 281/05 - „utworem może być kompilacja wykorzystująca dane powszechnie dostępne pod warunkiem, że ich wybór, segregacja i sposób przedstawienia mają znamiona oryginalności”
- wyrok SA w Warszawie z dnia 11 stycznia 2005 r., I ACa 154/04 - „znamion intelektualnej twórczości nie można się dopatrywać w doborze materiałów, informacji, danych, gdy taki dobór jest całkowicie zdeterminowany celem zbioru lub gdy ma charakter oczywisty. Dzieło będące wynikiem pracy rutynowej bądź rezultatem możliwym do osiągnięcia przez osoby podejmujące się tego samego zadania, nie ma charakteru twórczego.”
- wyrok SN z dnia 15 listopada 2002 r., II CKN 1289/00 - „opracowanie siatki haseł, sposób definiowania haseł oraz kompozycja haseł trudnych (leksemów) stanowią przejaw twórczej działalności autorów słownika języka polskiego”
- wyrok SN z dnia 10 sierpnia 2007 r., II CSK 228/07 „stosowany przez powoda w wydawanych książkach telefonicznych trójstopniowy sposób wyszukiwania informacji nie jest utworem (..) Art. 3 powołanej ustawy stanowiąc, że bazy danych (do których można przyrównać zawartość książki telefonicznej) spełniające cechy utworu są przedmiotem praw autorskiego, stawia bowiem warunek, by przyjęty w nich dobór, układ lub zestawienie miały twórczy charakter, czyli były oryginalne, tj. stanowiły nowy wytwór intelektu oraz by były indywidualne tzn. odróżniały się od innych niepowtarzalnością. Tymczasem prezentowany przez powoda system kilkustopniowego wyszukiwania informacji jest od dawna stosowany w książkach telefonicznych i teleadresowych i nie jest systemem nowym. Nie ma nowatorskiego charakteru dokonana przez powoda modyfikacja ułożenia danych, gdyż należy ona do naturalnych rozwiązań i jest wynikiem pracy mechanicznej, odtwórczej”

Opis bibliograficzny a statystyczna jednorazowość

---

ustandaryzowany, zgodny z normą stosowaną dla danego rodzaju opisu i z formatem, w którym powstaje

Czy różnice w opisach bibliograficznych tego samego obiektu, według tej samej normy to przejaw działalności twórczej czy brak umiejętności profesjonalnych?

Czy norma zezwala na *swobodny układ poszczególnych elementów sposób formułowania myśli (słownictwo, składnia), formę wyrazu, dobór elementów fakultatywnych?*

Czy norma *ogranicza swobodę twórczą, nie przesądza jednak o braku indywidualnego charakteru dzieła?*

Wyrok SN z dnia 27 lutego 2009 r. V CSK 337/08

Ewentualna ochrona mogłaby objąć noty uzupełniające hasła w kartotekach haseł wzorcowych.

Ochrona sui generis – ustawa o ochronie baz danych

- nietwórcze bazy danych
- zbiór danych lub jakichkolwiek innych materiałów i elementów zgromadzonych według określonej metody lub systematyki, indywidualnie dostępnych w jakikolwiek sposób, w tym środkami elektronicznymi, **wymagający istotnego co do jakości lub ilości nakładu inwestycyjnego**, w celu sporządzenia, weryfikacji lub prezentacji zawartości
- prawo do bazy danych przysługuje producentowi, którym jest podmiot ponoszący ryzyko nakładu inwestycyjnego (osoba fizyczna, prawna)
- prawo przysługuje producentowi przez okres 15 lat od sporządzenia bazy danych z możliwością przedłużania – jeśli następują znaczące zmiany
- dozwolony użytek:
  - osobisty - tylko z zawartości nieelektronicznej bazy danych (art. 8)
  - publiczny - w charakterze ilustracji, w celach dydaktycznych lub badawczych, ze wskazaniem źródła, jeżeli takie korzystanie jest uzasadnione niekomercyjnym celem, dla którego wykorzystano bazę (art. 8)
  - do celów bezpieczeństwa wewnętrznego, postępowania sądowego lub administracyjnego. (art. 8)

Ochrona sui generis – ustawa o ochronie baz danych – wykorzystywanie bazy

---

Producentowi bazy danych przysługuje wyłączne i zbywalne prawo pobierania danych i wtórnego ich wykorzystania w całości lub w istotnej części, co do jakości lub ilości.

Można wykorzystywać bazę:

- w ramach dozwolonego użytku
- jako legalny użytkownik, np. licencjobiorca (art.7) – prawo do pobierania lub wtórnego wykorzystania w jakimkolwiek celu nieistotnej, co do jakości lub ilości, części jej zawartości

Pojedyncza informacja, dana (link, rekord, opis), nieistotna część, może być wykorzystywana dowolnie.

Ochrona baz danych - podsumowanie

- mogą być chronione jako całość -twórcze (układ, wybór) i nietwórcze (nakład inwestycyjny)
- mogą mieć chronione prawem autorskim elementy (grafika, logo, rozwiązania techniczne, zawarte w nich pojedyncze dane (utwory))

Ochrona sui generis jest silniejsza niż ochrona
prawnoautorska

Polityka otwartości

Utwory naukowe (art.14)

---

prace badawcze, rezultaty naukowego procesu poznawczego ale także literatura czysto techniczna, informacyjna, teksty popularyzatorskie a nawet utwory stworzone w celu realizacji procesu dydaktycznego (podręcznik, skrypt)

- instytucji naukowej przysługuje prawo pierwszeństwa opublikowania utworu naukowego pracownika, który stworzył ten utwór w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy
- twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia
- pierwszeństwo opublikowania wygasa, jeżeli w ciągu sześciu miesięcy od dostarczenia utworu nie zawarto z twórcą umowy o wydanie utworu albo jeżeli w okresie dwóch lat od daty jego przyjęcia utwór nie został opublikowany.
- uprawnienie to przysługuje jeżeli w umowie o pracę nie postanowiono inaczej

Do kogo mogą należeć prawa do utworu pracownika naukowego?

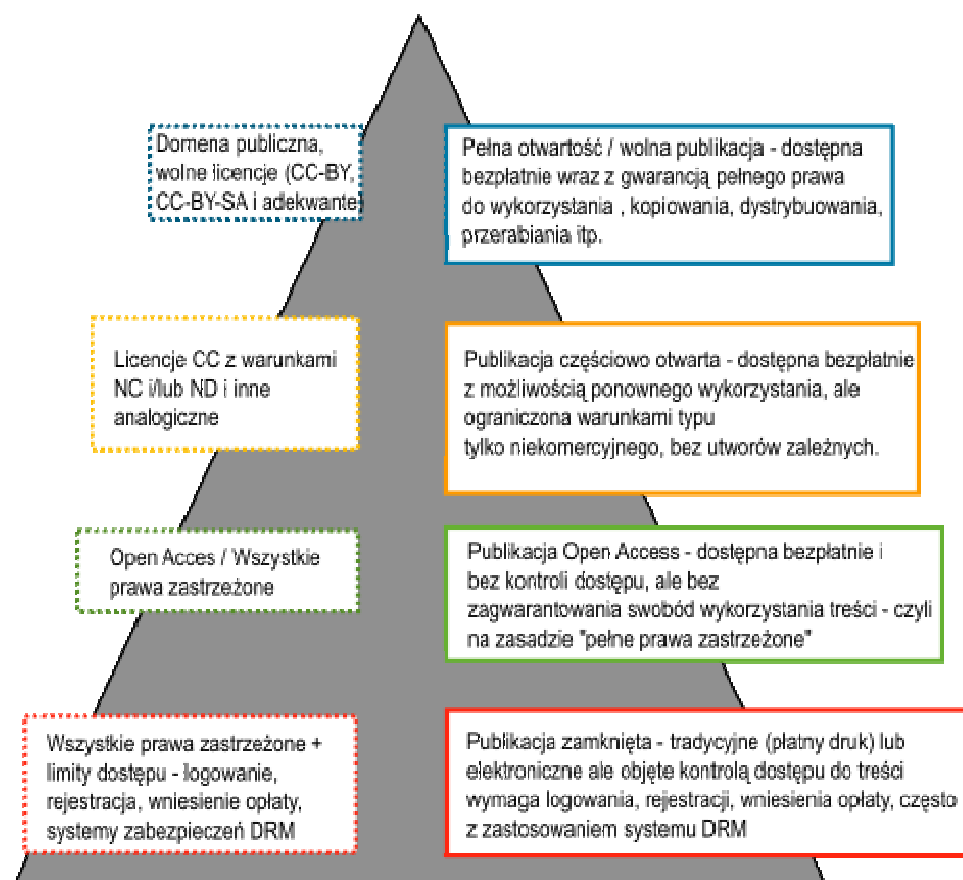
---

1. może stworzyć go w ramach obowiązków służbowych, wtedy pracodawca, instytucja naukowa ma pierwszeństwo publikacji i obowiązek wynagrodzenia - obowiązują stosowne reżimy prawa autorskiego
2. może mieć w umowie o pracę inne postanowienia, które regulują kwestie praw do utworów może mieć do niego pełnię praw
3. może napisać go na zamówienie innego pracodawcy, ale nie instytucji naukowej
4. może mieć do niego pełnię praw

Wszystko zależy od treści umowy o pracę, regulaminu uczelni, konkretnej sytuacji.

Piramida otwartości

Autor Karolina Grodecka

Grafika ze strony 13 Przewodnika po Otwartych Zasobach Edukacyjnych v 3.
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Piramida_otwartosci.svg

Wprowadzanie otwartości

- Prawo autorskie
  - prawo do utworów pracowniczych (art. 12), naukowych utworów pracowniczych (art. 14) , prace dyplomowe studentów (art. 15a)
- Regulaminy uczelni (otwarty mandat)
  - nakaz publikacji w otwartych czasopismach, nakaz przekazywania prac do repozytorium uczelnianego
- Polityka wydawnictwa
  - embargo
  - możliwość wykorzystywania preprintów i postprintów
  - udostępnianie w Internecie, ale "wszelkie prawa zastrzeżone"
  - wolne i mniej wolne licencje CC

Otwarty dostęp gratis i libre

Otwarty dostęp gratis

„darmowy i otwarty dostęp – rozpowszechnianie utworu lub przedmiotu prawa pokrewnego w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym oraz możliwość nieodpłatnego i nieograniczonego technicznie korzystania z nich zgodnie z właściwymi przepisami o dozwolonym użytku lub o innych wyjątkach przewidzianych w przepisach prawa”

Otwarty dostęp libre

„wolny i otwarty dostęp – rozpowszechnianie utworu lub przedmiotu prawa pokrewnego w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym wraz z udzieleniem każdemu licencji na nieograniczone, nieodpłatne i niewyłączne korzystanie z nich oraz z ich ewentualnych opracowań; licencja może zawierać postanowienia nakładające na korzystającego zobowiązania nienaruszające istoty uprawnienia do nieograniczonego, nieodpłatnego i niewyłącznego korzystania, takie jak obowiązek przekazania odbiorcy informacji o twórcy, producencie lub wydawcy, przedmiocie licencji oraz o jej postanowieniach, lub obowiązek udostępnienia odbiorcom przedmiotu licencji lub jego opracowania na takiej samej licencji”.

[K. Siewicz: Otwarty dostęp do publikacji naukowych. Kwestie prawne.](#)

Licencje Creative Commons

- wolne licencje CC
  - Uznanie autorstwa (BY);
  - Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach (BY-SA);
- mniej wolne" licencje CC
  - Uznanie autorstwa – Bez utworów zależnych (BY-ND);
  - Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne (BY-NC);
  - Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne - Na tych samych warunkach (BY-NC-SA);
  - Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych (BY-NC-ND).

Konieczność dalszego korzystania z utworu zgodnie z licencją pierwotną!

Barbara Szczepańska
Hogan Lovells (Warszawa) LLP (Spółka partnerska)
Oddział w Polsce
ul. Nowogrodzka 50
00-695 Warszawa
tel. +48 22 529 29 00
fax +48 22 529 29 01
barbara.szczepanska@hoganlovells.com